የአርትያት ደንቦች

ብፁዕ*
Garland F. Byers, Jr., J.D., D.D.‡
የአሕዛብ ጳጳስ፣ በሐዋርያዊ ተልእኮ

ቅዱስ ጀሮም ሲጽፍ፣ በካራቫጆ (1605-06)፣ ጋለሪያ ቦርጌዜ፣ ሮም። የራስ ቅሉ memento mori ነው፤ ሞት በማንኛውም ሰዓት ሊመጣ ይችላል፤ ስለዚህም የንስሐ ጥሪ- «መንግሥተ ሰማያት ቀርባለችና ንስሐ ግቡ» (የማቴዎስ ወንጌል 4:17፣ የ1954 ዓ.ም. ትርጉም)።

የሕዝብ ንብረት።

የመንግሥቱ ጻፊ ጽሑፎች ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ደንቦች ይከተላሉ። እነዚህ ደንቦች እዚህ የተገለጹት እያንዳንዱ አንባቢ ቅዱሳት መጻሕፍትና ሌሎች ባለ ሥልጣን ምንጮች እንዴት እንደሚጠቀሱ፣ የተወሰኑ ምንጮች ለምን እንደሚጠቀሱ፣ እና በእነዚህ ገጾች ላይ ያሉት ምልክቶችና ቅርጾች ምን እንደሚያመለክቱ እንዲያውቅ ነው።

ቅዱሳት መጻሕፍት

ቅዱሳት መጻሕፍት ፈጽሞ አይለወጡም። ቅዱሳት መጻሕፍት በተጠቀሰው ዕትም ላይ በታተሙበት ልክ ቃል በቃል ይጠቀሳሉ፤ በምንም ሁኔታና በምንም ምክንያት ፈጽሞ አይለወጡም። አንድም ቃል፣ ፊደል ወይም የሥርዓተ ነጥብ ምልክት አይጨመርም፣ አይወገድም ወይም አይለወጥም፤ በውስጣቸውም ምንም ዓይነት የአጽንኦት ወይም የሕትመት ምልክት አይደረግም። የታተመው ጽሑፍ የሰዋሰው፣ የፊደል ወይም የሕትመት ስሕተት ያለበት መስሎ በሚታይበት ቦታ እንዳለ ይተዋል። ቅዱሳት መጻሕፍት ቅዱሳን ናቸው፤ እነርሱን ለማረም በሚል ሰበብ ምንም ነገር አይደረግባቸውም። ጳጳሱ በአንድ ክፍል ላይ አስተያየት መሰጠት በሚፈልግበት ጊዜ ይህን የሚያደርገው ከጥቅሱ ውጭ በራሱ ቃላት ነው።

የሚጠቀሱት መጽሐፍ ቅዱሶች። በእንግሊዝኛ ቅዱሳት መጻሕፍት የሚጠቀሱት ከንጉሥ ጄምስ ትርጉም (የ1769 መደበኛ ጽሑፍ፣ ከአፖክሪፋ ጋር) ነው። በሌላው በእያንዳንዱ ቋንቋ ቅዱሳት መጻሕፍት የሚጠቀሱት አንባቢው በሚያነብበት ቋንቋ ከታተመ፣ ተቀባይነት ካገኘ የመጽሐፍ ቅዱስ ዕትም ነው፤ ከእንግሊዝኛ እንደ ገና ፈጽሞ አይተረጎሙም። በተቻለ መጠን ሁሉ ዕውቅና ካለው የመጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ይፋዊ ዕትም ለመጥቀስ ሙሉ ጥረት ተደርጓል። በሁሉም ቦታ የሕዝብ ንብረት የሆኑ ዕትሞች ጥቅም ላይ ውለዋል፤ ይህም በዋነኝነት የቅጂ መብት ጥያቄዎችን ለማስወገድና በቅጂ መብት የተጠበቀን ዕትም ለመጠቀም የሚያስፈልገውን ፈቃድ ከመጠበቅ ለመዳን ነው። ይሁን እንጂ፣ ጥበብና አስፈላጊነት ባሳዩባቸው አንዳንድ ሁኔታዎች፣ ለዚያ ቋንቋ ኃላፊነት ካለበት የመጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ፈቃድ ተጠይቋል። አሁንም በቅጂ መብት የተጠበቁ ዕትሞች ጥቅም ላይ የሚውሉት በአሳታሚዎቻቸው ፈቃድ ነው፤ ፈቃዱ በቀጥታ የተሰጠም ይሁን በአሳታሚው በታተመ የፈቃድ ውል፣ ወይም ሕጉ በሚፈቅድበት ቦታ እንደ ፍትሐዊ አጠቃቀም።

ዕትሙ ይጠቀሳል። እያንዳንዱ የቅዱሳት መጻሕፍት ጥቅስ የተወሰደበትን ዕትም ይጠቅሳል፤ ለምሳሌ በእንግሊዝኛ «(KJV)»፣ በጀርመንኛ «(Schlachter 1951)»፣ ወይም በአማርኛ «(የ1954 ዓ.ም. ትርጉም)»።

የቁጥሮች አቆጣጠር። አንዳንድ መጽሐፍ ቅዱሶች አንዳንድ ቁጥሮችን በተለየ መንገድ ይቆጥራሉ፤ በተለይም መዝሙረ ዳዊትን። እያንዳንዱ ቋንቋ የራሱን መጽሐፍ ቅዱስ አቆጣጠር ይከተላል፤ ስለዚህ አንድ ማጣቀሻ ለዚያው ክፍል ከተሰጠው የእንግሊዝኛ ማጣቀሻ በጥቂቱ ሊለይ ይችላል።

የክርስቶስ ቃላት። የክርስቶስ ቃላት ከትምህርተ ጥቅሳቸው ጋር፣ ጸጸሱ እንደሚወሰናቸው፣ በቀይ ቀለም ይታተማሉ። በጥቂት ክፍሎች የሚናገረው ክርስቶስ ነው ወይስ ወንጌላዊው የሚለው አከራካሪ ነው፤ ለምሳሌ በዮሐንስ ወንጌል 3:16፤ እንደነዚህ ያሉት ክፍሎች በጥቁር ቀለም ይተዋሉ።

ቀኖናቸው የሚለያይ መጻሕፍት። አብያተ ክርስቲያናት ሁሉ ተመሳሳይ መጻሕፍትን እንደ ቅዱሳት መጻሕፍት አይቀበሉም። በአንዳንድ አብያተ ክርስቲያናት ተቀባይነት ያለውና በሌሎች ዘንድ ተቀባይነት የሌለው መጽሐፍ፣ ለምሳሌ የአፖክሪፋ መጻሕፍት ወይም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ቀኖና መጻሕፍት፣ ሊጠቀስ ይችላል፤ መጠቀሱም ስለ ቀኖናዊ ደረጃው ምንም ዓይነት ውሳኔን አያመለክትም።

የሥልጣን ቅደም ተከተል

ምንጮች ከከፍተኛው እስከ ዝቅተኛው ባለው በሚከተለው የሥልጣን ቅደም ተከተል ይመዘናሉ። እያንዳንዱ ጸሐፊ ወይም ጽሑፍ ብቁ በሆነበት ከፍተኛው ምድብ ውስጥ ይቀመጣል፤ የእምነት መግለጫ ከተቀበለው ጉባኤ ጋር ይቀመጣል፤ ሆኖም የሐዋርያት የእምነት መግለጫ በዘጠነኛው ምድብ፣ የኦትናቴዎስ የእምነት መግለጫ ደግሞ በአሥራ አንደኛው ምድብ ይቀመጣሉ።

1. **የክርስቶስ ቃላት**፣ በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ በየትኛውም ቦታ የተመዘገቡት።
2. **ሐዋርያዊ ጽሑፎች**፦ ማቴዎስ፤ ዮሐንስ፤ 1ኛ፣ 2ኛ እና 3ኛ ዮሐንስ፤ ራእይ፤ የጳውሎስ አሥራ ሦስቱ መልእክቶች፤ እና 1ኛ እና 2ኛ ጴጥሮስ።
3. **ሌሎች የአዲስ ኪዳን ጽሑፎች**፦ ማርቆስ፣ ሉቃስ፣ የሐዋርያት ሥራ፣ ዕብራውያን፣ ያዕቆብ እና ይሁዳ።
4. **ብሉይ ኪዳን**፣ በ1611ዱ የንጉሥ ጄምስ ትርጉም ውስጥ ከታተመው አፖክሪፋ ጋር።
5. **ሐዋርያውያን አበው**፣ ከሐዋርያት ቀጥሎ ያለው ትውልድ (እ.ኤ.አ. 95-150 ገደማ)።
6. **ከኒቅያ በፊት የነበሩ አበው**፣ ከኒቅያ ጉባኤ (እ.ኤ.አ. 325) በፊት።
7. **የኒቅያና ከኒቅያ በኋላ የነበሩ አበው**፣ ከበረሃ አበው ጋር።
8. **ሰባቱ የዓለም አቀፍ ጉባኤያት**፣ ምሥራቅም ምዕራብም የተቀበሏቸው፣ እያንዳንዳቸው ካጸደቋቸው የእምነት መግለጫዎችና ትርጓሜዎች ጋር።

9. **የኋለኞቹ ጉባኤያት**፣ ምሥራቅም ምዕራብም በአንድነት ያልተቀበሏቸው።
10. **ቅዱሳን**፦ በምሥራቅም ሆነ በምዕራብ በቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ተብሎ ዕውቅና የተሰጠውና በከፍተኛ ምድብ ያልተቀመጠ የማንኛውም ሰው ጽሑፎች።
11. **የእምነት ኑዛዜዎች፣ የትምህርተ ሃይማኖት መጻሕፍት፣ እና የፓፓዎችና የፓትርያርኮች ሰነዶች።**
12. **የቅዳሴና የሥርዓተ አምልኮ ጽሑፎች**፣ ለምሳሌ የጥንት ቅዳሴዎችና የጋራ ጸሎት መጽሐፍ (Book of Common Prayer)።
13. **ቅዱሳን ተብለው ያልተሰየሙ ታሪካዊ ክርስቲያን ጸሐፊዎች።**
14. **የጥንት ቀኖናዊ ያልሆኑና ክርስቲያናዊ ያልሆኑ ምንጮች**፣ ለምሳሌ በሐሰተኛ ሰም የተጻፉ መጻሕፍት (ፕሴውዴፒግራፋ)፣ የሙት ባሕር ጥቅልሎች፣ ዮሴፍስ፣ እና የግሪክና የሮማ ታሪክ ጸሐፊዎች።
15. **ዘመናዊ ምሁራዊ ጥናት።**
16. **የማጣቀሻ ሥራዎች**፣ ለምሳሌ መዝገበ ቃላትና የቃላት ማውጫዎች፣ እንደ ባለ ሥልጣን ምንጭ ሳይሆን እንደ መሣሪያ የሚያገለግሉ።

የምንጮች ምርጫ

ምንም ዓይነት ድጋፍ አይታሰብም። አንድን ዐዋጅ (ኢነሳይክሊካል)፣ ወይም የአንድን ቤተ እምነት ጸሐፊ ማንኛውንም ሥራ፣ ወይም ከሌላው ይልቅ የአንዲትን ቤተ ክርስቲያን ሥራ መጥቀስ ለዚያ ቤተ እምነት ወይም ቤተ ክርስቲያን ምንም ድጋፍንም ሆነ ምንም ዓይነት አድልዎን አያመለክትም። አንድ ክፍል የሚመረጠው ጳጳሱ ያንን ክፍል፣ ከዚያው ምንጭ፣ በጉዳዩ ላይ በተለይ አስተማሪ ሆኖ ስላገኘው ብቻ ነው፤ ለሌላ ምንም ምክንያት አይደለም። የትኛውንም ቤተ እምነት ለማስፋፋትም ሆነ ለማደናቀፍ ዓላማ የለውም።

እውነት በተገኘበት ቦታ ነው። ጳጳሱ እውነት ሰው በሚያገኘው ቦታ ሁሉ እንዳለ ያምናል። ስለዚህ ዓለማዊ ምንጮችን፣ እንዲሁም ቀኖናዊ ያልሆኑ ወይም በአብያተ ክርስቲያናት መካከል አሁንም አከራካሪ የሆኑ ሥራዎችን ሊጠቅስ ይችላል። ይህን የሚያደርገው እንደ ጸሐፊ የጠቀሰውን ክፍል በተለይ አስተማሪ ሆኖ ስላገኘውና የሚናገረው እውነት መሆኑን ስላረጋገጠ ነው።

ጥቅስና ማጣቀሻ

ጥቅሶች ቃል በቃል ናቸው። በትምህርተ ጥቅስ ውስጥ ያሉ ቃላት ሁልጊዜ የተጠቀሰው ምንጭ ትክክለኛ ቃላት ናቸው። አንድ ምንጭ ጥቅስ እንደሆነ ተደርጎ በሌላ አገላለጽ ፈጽሞ አይቀርብም። የአንድ ምንጭ ትክክለኛ አገላለጽ ሊረጋገጥ በማይችልበት ቦታ አይጠቀስም።

የመዝለያ ነጥቦችና ማዕዘናዊ ቅንፎች። የመዝለያ ነጥቦች (...) አንድ ጥቅስ በመጀመሪያው ዓረፍተ ነገር መካከል እንደሚጀምር ወይም እንደሚያልቅ፣ ወይም ቃላት እንደተዘለሉ ያሳያሉ። በጥቅስ ውስጥ በማዕዘናዊ ቅንፍ ያሉ ቃላት በተጠቀሰው ዕትም ውስጥ እንደሚገኙት ይቀርባሉ። በቅዱሳት መጻሕፍት ጥቅስ ውስጥ ምንም ነገር ፈጽሞ አይገባም።

የመጨረሻ ማስታወሻዎች ሙሉውን ጽሑፍ ይሰጣሉ። በአንድ ጽሑፍ ውስጥ የተጠቀሰ እያንዳንዱ ባለ ሥልጣን ምንጭ በመጨረሻ ማስታወሻዎቹ ውስጥ በምንጩ ትክክለኛ ቃላት ሙሉ በሙሉ ይቀርባል፤ ይህም አንባቢው ማጣቀሻውን ብቻ ሳይሆን ባለ ሥልጣኑን ምንጭ ራሱን እንዲያነብ ነው።

ማጣቀሻዎች። ልዩነት በግልጽ ከተጠቀሰበት በቀር፣ ማጣቀሻዎችና አቀራረቡ *Chicago Manual of Style*ን (የቺካጎ የአጻጻፍ ስልት መመሪያ) ይከተላሉ፤ ይህም እዚህ ለሚታተሙት ዓይነት የሥነ መለኮትና የታሪክ ጽሑፎች በአጠቃላይ ተቀባይነት ያለው ዘዴ ነው። የመንግሥቱ ጻፊ ጽሑፎች ከእርሱ ሆን ብለው፣ በሚከተሉት ምክንያቶች፣ በሚከተሉት ነጥቦች ይለያሉ፦

1. **እግዚአብሔርን የሚያመለክቱ ተውላጠ ስሞች በትልቅ ፊደል ይጻፋሉ** (በእንግሊዝኛ He፣ Him፣ His)፣ የእርሱ ከሆኑ ቃላት ጋር፣ ለምሳሌ «His right hand» (ቀኝ እጁ)። ቺካጎ በአጠቃላይ በትንሽ ፊደል ይጽፋቸዋል። እዚህ ግን ለአክብሮት ሲባል በትልቅ ፊደል ይጻፋሉ። ይህ ደንብ የሚመለከተው ትልቅ ፊደል ባላቸው ቋንቋዎች የተጻፉ ገጾችን ነው።
2. **ከፊል ጥቅሶች የመዝለያ ነጥቦቻቸውን ይይዛሉ።** ቺካጎ በአጠቃላይ በጥቅስ መጀመሪያ ወይም መጨረሻ ላይ የመዝለያ ነጥቦችን ያስቀራል። እዚህ ግን ይቆያሉ፤ ይህም አንባቢው አንድ ጥቅስ፣ ከሁሉም በላይ የቅዱሳት መጻሕፍት ጥቅስ፣ ሙሉውን ዓረፍተ ነገር በማይሰጥበት ጊዜ ሁልጊዜ እንዲያውቅ ነው።
3. **የመጨረሻ ማስታወሻዎች የተጠቀሰውን የእያንዳንዱን ባለ ሥልጣን ምንጭ ሙሉ ጽሑፍ ይሰጣሉ፣** ማጣቀሻውን ብቻ አይደለም። ይህ የሚደረገው አንባቢው ባለ ሥልጣኑን ምንጭ ራሱን እንዲያነብ ነው።
4. **የክርስቶስ ቃላት በቀይ ቀለም ይታተማሉ፣** ከትምህርተ ጥቅሳቸው ጋር፣ በቀይ ፊደል የሚታተሙ መጽሐፍ ቅዱሶችን የቆየ ልማድ በመከተል፣ የጌታ ቃላት ለይተው እንዲታዩ።
5. **ኢየሱስን የሚያመለክተው «ጌታ» የሚለው ቃል በትናንሽ ትልልቅ ፊደላት ይጻፋል** በጻጻሱ የራሱ ጽሑፍ ውስጥ፣ ነገር ግን በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ ፈጽሞ አይደለም፤ ይህም ለአክብሮት ነው። ይህ ደንብ የሚመለከተው ትልቅ ፊደል ባላቸው ቋንቋዎች የተጻፉ ገጾችን ነው።

የቤተ ክርስቲያን አበው በሌሎች ቋንቋዎች። ከቤተ ክርስቲያን አበው አንዱ ከእንግሊዝኛ ዕትም በሚጠቀሰበት ቦታ፣ በሌላ ቋንቋ ገጽ ላይ ያለው ጥቅስ ከዚያው የእንግሊዝኛ ዕትም ይተረጎማል፤

ይህም ይገለጻል፤ ለምሳሌ «(ከANF 1 የእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)»።

ቋንቋና የአጻጻፍ ሰልት

የአክብሮት ትልልቅ ፊደላት። እግዚአብሔርን የሚያመለክቱ ተውላጠ ስሞች በትልቅ ፊደል ይጻፋሉ (በእንግሊዝኛ He፣ Him፣ His)፤ በዚያው ትርጉም የእርሱ የሆኑ ቃላትም እንዲሁ፤ ለምሳሌ ክርስቶስ በቀኙ ተቀምጧል በሚባልበት ጊዜ። ይህ ደንብ የሚመለከተው ትልቅ ፊደል ባላቸው ቋንቋዎች የተጻፉ ገጾችን ነው።

ጌታ በትናንሽ ትልልቅ ፊደላት። በጳጳሱ የራሱ ጽሑፍ ውስጥ «ጌታ» የሚለው ቃል ኢየሱስ ክርስቶስን በሚያመለክትበት ጊዜ በትልልቅ ፊደላት በሚጻፍ በእያንዳንዱ ቋንቋ በትናንሽ ትልልቅ ፊደላት ይጻፋል። ይህ በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ ፈጽሞ አይደረግም።

ሌሎች ትልልቅ ፊደላት። «መንግሥት» (የእግዚአብሔርና የሰማያት)፣ «የመንግሥቱ ጻፊ»፣ «ቅዱሳት መጻሕፍት»፣ «ቤተ ክርስቲያን» (መላውን የክርስቶስ አካል በማመልከት) እና «መንፈስ ቅዱስ» በትልቅ ፊደል ይጻፋሉ። ይህ ደንብ የሚመለከተው ትልቅ ፊደል ባላቸው ቋንቋዎች የተጻፉ ገጾችን ነው።

የፊደል አጻጻፍና ሥርዓተ ነጥብ። የእንግሊዝኛዎቹ ገጾች የአሜሪካን የፊደል አጻጻፍ ይከተላሉ። በድርብ ሰረዝ (፤) በተለያዩ ተከታታይ ነገሮች ውስጥ የመጨረሻው ነገር «፤ እና» በሚለው ይገባል።

ማዕረጎች። ማዕረጎች የሚሰጡት የክብር መጠሪያ ሆነው እንጂ የደረጃ ይገባኛል ሆነው አይደለም፤ በትሕትናም ይያዛሉ።

«The Most Reverend» (በአማርኛ ገጾች «ብፁዕ») በአሜሪካ ዩናይትድ ስቴትስ ለጳጳስ የተለመደ የአጠራር ሰያሜ ነው። የሚገባው ለሹመቱ እንጂ ለሰውየው አይደለም፤ የሚሠራበትም በጨዋነት እንጂ እንደ ተጠየቀ ክብር አይደለም። በዩናይትድ ስቴትስ የሚሠራባቸውን የአጠራር ሰያሜዎች የሚገልጽ አንድ የካቶሊክ መመሪያ ለጳጳስ ሲጻፍ እንዲህ ይላል፦ «His Excellency, / The Most Reverend (full name).»[1]

D.D. ጳጳስ ባየርስ ያላቸው የሥነ መለኮት ዶክተር ማዕረግ የተሰጣቸው *honoris causa*፣ ማለትም አንድን የትምህርት መርሐ ግብር በማጠናቀቃቸው ሳይሆን ለክብር ነው፤ ይህም በቤተ ክርስቲያን አንዳንድ ጊዜ የሚደረግ ነው።[2] ከታወቁት ምሳሌዎች አንዱ ቄስ ዶክተር ቢሊ ግራሃም ናቸው። በትምህርት ያገኙት ከፍተኛው ዲግሪ የመጀመሪያ ዲግሪ (Bachelor of Arts) ነበር፤[3] በ1948 እ.ኤ.አ. ደግሞ የክብር የሥነ መለኮት ዶክተር ማዕረግ ተቀበሉ።[4] በተለምዶ «Dr. Graham» (ዶክተር

ግራሃም) ተብለው ይጠሩ ነበር።[5] የክብር ዶክትሬት ከተቀበሉ ሌሎች ሰዎች መካከል ትምህርታቸው በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ያበቃው ቄስ ሃሪ ኤ. አይረንሳይድ፤[6] ቄስ ጂ. ካምቤል ሞርጋን፤[7] ወንጌላዊው ቢሊ ሰንዴይ፤[8] የሆንግ ኮንግና የደቡብ ቻይና ጳጳስ ብፁዕ ሮናልድ ኦወን ሆል፤[9] ሲ. ኤስ. ሉዊስ፤[10] ቄስ ኤ. ደብሊው. ቶዘር፤[11] እና የካልኩታዋ ቅድስት ቴሬዛ ይገኙበታል።[12]

ሰሞች። ቅዱሳን፣ ፓፓዎች፣ ፓትርያርኮችና ሌሎች ጳጳሳት የሚጠሩት በራሳቸው ቤተ ክርስቲያን ልማዳዊ በሆነው ወይም በአንባቢው ቋንቋ በተለመደው መልክ ነው። የተመረጠው መልክ በአብያተ ክርስቲያናት መካከል ምንም ዓይነት ምርጫን አያመለክትም።

ትርጉሞቹ። ከእንግሊዝኛ ውጭ ባሉ ቋንቋዎች ያሉት ገጾች በሰው ሠራሽ አስተውሎት እገዛ ይተረጎማሉ፤ ባለ ሥልጣኑ ጽሑፍ የእንግሊዝኛው ነው። ስለ ትርጉሞቹና ስለ ሥልጣን ማስታወሻ የሚለውን ይመልከቱ።

ድረ ገጹ

ሥዕሎች። የሚታዩት የሕዝብ ንብረት የሆኑ ወይም ለእንደዚህ ዓይነት አጠቃቀም በነጻ ፈቃድ የተሰጣቸው ሥዕሎች ብቻ ናቸው፤ እያንዳንዳቸውም መግለጫና የምንጭ ዕውቅና አላቸው።

ቁጥሮች፣ ቀኖችና ክለሳዎች። ሕትመቶች ቁጥርና ቀን አላቸው። ቋሚ ገጾች ባሉበት ሊከለሱ ይችላሉ፤ የተከለሰ ገጽም አንባቢው የትኛውን ቅጂ እንደሚያነብ እንዲያውቅ የመጨረሻ ክለሳውን ቀን ሊያሳይ ይችላል።

እርማቶች። ስሕተት የሚያገኙ አንባቢዎች፣ በተለይም በቅዱሳት መጻሕፍት ጥቅስ ውስጥ ስሕተት ያገኙ፣ በመነሻ ገጹ ላይ ወደ ተሰጠው አድራሻ እንዲጽፉ ይጠየቃሉ። ስሕተቶች ይታረማሉ።

አሕጽሮተ ቃላት

KJV	የንጉሥ ጄምስ ትርጉም (King James Version፣ የ1769 መደበኛ ጽሑፍ)
ANF	*Ante-Nicene Fathers* (ከኒቅያ በፊት የነበሩ አበው)፣ አዘጋጆች አሌክሳንደር ሮበርትስ እና ጄምስ ዶናልድሰን፣ ከዚያም የጥራዙ ቁጥር
NPNF2	*Nicene and Post-Nicene Fathers* (የኒቅያና ከኒቅያ በኋላ የነበሩ አበው)፣ ሁለተኛ ተከታታይ፣ አዘጋጆች ፊሊፕ ሻፍ እና ሄንሪ ዌስ፣ ከዚያም የጥራዙ ቁጥር
Easton	በርተን ስኮት ኢስተን፣ *The Apostolic Tradition of Hippolytus* (የሂፖሊቶስ ሐዋርያዊ ትውፊት)፣ 1934

እ.ኤ.አ.	*Anno Domini*፣ እንደ ኤውሮፓውያን አቆጣጠር፤ «በጌታችን ዓመት» ማለት ነው
ገደማ	*circa*፣ በግምት

ለመጨረሻ ጊዜ የተከለሰው፦ ኦክቶበር *10* ቀን *2026* እ.ኤ.አ.

የመጨረሻ ማሰታወሻዎች

1 ማይክል አንድሩዝ፣ “How to Address Church Officials, Bishops, Priests,” *Adoremus Bulletin*፣ ኦገስት 15 ቀን 2009 እ.ኤ.አ.፣ https://adoremus.org/2009/08/how-to-address-church-officials-bishops-priests/። ገጹ እንዲህ ይላል፦ «በዩናይትድ ስቴትስ ለደብዳቤና ለንግግር የሚሠራባቸው የአጠራር ሰያሜዎች ከዚህ በታች ተሰጥተዋል፤ ከአንዳንድ የቤተ ክርስቲያን ሹማምንት የፖስታ አድራሻዎች ጋር።» (ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)

2 ፍራንሲስ፣ *Veritatis Gaudium*፣ ስለ ቤተ ክህነታዊ ዩኒቨርሲቲዎችና ፋኩልቲዎች የወጣ ሐዋርያዊ ሕገ ደንብ (ዲሴምበር 8 ቀን 2017 እ.ኤ.አ.)፣ አንቀጽ 51፦ “An honorary Doctorate can be conferred for special scientific or cultural merit in promoting the ecclesiastical sciences” («የክብር ዶክትሬት ቤተ ክህነታዊ ሳይንሶችን በማስፋፋት ረገድ ለታየ ልዩ ሳይንሳዊ ወይም ባህላዊ ብቃት ሊሰጥ ይችላል»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20171208_veritatis-gaudium.html።

3 Wheaton Archives & Special Collections፣ “Billy Graham Resources,” Wheaton College፣ የተጎበኘው ኦክቶበር 10 ቀን 2026 እ.ኤ.አ.፦ “Graham matriculated at Wheaton in 1940 and graduated in 1943 with a BA in anthropology” («ግራሃም በ1940 ዊተን ኮሌጅ ገብተው በ1943 በአንትሮፖሎጂ የመጀመሪያ ዲግሪ (BA) ተመረቁ»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://www.wheaton.edu/about-wheaton/museums-library-and-collections/wheaton-archives-and-special-collections/research/billy-graham-resources።

4 Wheaton Archives & Special Collections፣ “Select Chronology,” The Evangelism & Missions Archives፣ Wheaton College፣ ለመጨረሻ ጊዜ የተሻሻለው ጁን 2 ቀን 2026 እ.ኤ.አ.፦ “King’s College commencement, received honorary Doctor of Divinity degree” («የኪንግስ ኮሌጅ የምረቃ ሥነ ሥርዓት፤ የክብር የሥነ መለኮት ዶክተር ማዕረግ ተቀበሉ»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ New Castle, DE፣ ጁን 7 ቀን 1948 እ.ኤ.አ.፣ https://www.wheaton.edu/__data/assets/file/0013/30370/Chronology-1934-2018.pdf።

5 ዴቪድ ቫን ቢማ፣ “Dr. Billy Graham: A Purposeful Life, An Indelible Legacy,” *Guideposts*፣ [2018?]፣ የተጎበኘው ኦክቶበር 10 ቀን 2026 እ.ኤ.አ.፦ “The Reverend Dr. Billy Graham, quite possibly the most influential and admired religious leader of the 20th century, passed away on Feb. 21, at the age of 99” («ምናልባትም የ20ኛው ክፍለ ዘመን እጅግ ተጽዕኖ ፈጣሪና እጅግ የተደነቁ የሃይማኖት መሪ የነበሩት ቄስ ዶ/ር ቢሊ ግራሃም ፌብሩዋሪ 21 ቀን በ99 ዓመታቸው አረፉ»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://guideposts.org/articles/prayer/inspirational-prayers/dr-billy-graham-a-purposeful-life-an-indelible-legacy/። በተጨማሪ ይመልከቱ፦ ብሌክ ኪሊንግስዎርዝ፣ “DBU Celebrates the Life of Billy Graham,” Dallas Baptist University፣ ፌብሩዋሪ 21 ቀን 2018 እ.ኤ.አ.፦ “DBU presented its first honorary doctorate to Dr. Billy Graham during a special ceremony held on the DBU campus” («ዳላስ ባፕቲስት ዩኒቨርሲቲ የመጀመሪያውን የክብር ዶክትሬቱን በዩኒቨርሲቲው ቅጥር ግቢ በተደረገ ልዩ ሥነ ሥርዓት ለዶ/ር ቢሊ ግራሃም አበረከተ»፣

ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://www.dbu.edu/news/2018/02/dbu-celebrates-the-life-of-billy-graham.html፤ ኤሪን ብራንሃም፣ “A Personal Memory of Dr. Billy Graham,” BRIGHT-FM፣ ፌብሩዋሪ 21 ቀን 2018 እ.ኤ.አ.፦ “Dr. Graham invited many millions of people to encounter Jesus in a personal way” («ዶ/ር ግራሃም እጅግ ብዙ ሚሊዮን ሰዎችን ኢየሱስን በግል እንዲያገኙት ጋበዙ»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://www.brightfm.com/shine/shine-daily/a-personal-memory-of-dr-billy-graham/፤ እና ፍራንክ ጄ. ቢርድ፣ “Reflections on the life of Rev. Dr. Billy Graham,” Illinois Great Rivers Conference፣ The United Methodist Church፣ ማርች 1 ቀን 2018 እ.ኤ.አ.፦ “Dr. Graham received many awards, honorary degrees, and citations during his long life of 99 years” («ዶ/ር ግራሃም በ99 ዓመት ረጅም ዕድሜያቸው ብዙ ሽልማቶችን፣ የክብር ዲግሪዎችንና የምስጋና ምስክር ወረቀቶችን ተቀብለዋል»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://igrc-www.brtsite.com/blogpostsdetail/11047520።

6 “Author Biography,” Plymouth Brethren & Other Ministries፦ “Though his classes stopped with grammar school…” («ትምህርቱ በአነ ደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ቢቆምም…»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፤ “Wheaton College awarding an honorary Litt.D. in 1930 and Bob Jones University an honorary D.D. in 1942” («ዊተን ኮሌጅ በ1930 የክብር Litt.D.፣ ቦብ ጆንሰ ዩኒቨርሲቲ ደግሞ በ1942 የክብር D.D. መሰጠታቸው»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://plymouthbrethren.org/node/5488።

7 “The G. Campbell Morgan Collection,” Learning Commons፣ Chicago Theological Seminary፦ “Morgan received his Doctor of Divinity degree from Chicago Theological Seminary in 1902” («ሞርጋን የሥነ መለኮት ዶክተር ማዕረጋቸውን በ1902 ከቺካጎ ቲኦሎጂካል ሴሚናሪ ተቀበሉ»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://ctslibrary.org/collections/Campbell_Morgan/intro.html።

8 ሮበርት ፒ. ሙልባክ፣ “Billy Sunday, Evangelist,” *Baseball Research Journal* (Society for American Baseball Research)፣ 1980 እ.ኤ.አ.፦ ሰንዴይ “had numerous honorary doctor of divinity degrees conferred upon him” («ብዙ የክብር የሥነ መለኮት ዶክትሬት ማዕረጎች ተሰጥተውታል»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://sabr.org/journal/article/billy-sunday-evangelist/።

9 University of Hong Kong፣ Honorary Graduates፣ “The Rt. Rev. Ronald Owen Hall”፦ “Doctor of Divinity *honoris causa*” («የሥነ መለኮት ዶክተር *honoris causa*»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ 64th Congregation፣ 1965 እ.ኤ.አ.፣ https://www4.hku.hk/hongrads/citations/mc-ma-ronald-owen-hall-the-rt-rev-ronald-owen-hall።

10 ጋብሪኤል ሲዌል፣ “Graduation week, celebrating Honorands: Great thinkers and writers,” University of St Andrews Special Collections፦ “St Andrews awarded Clive Staples Lewis an honorary Doctor of Divinity in June 1946” («ሴንት አንድሩዝ ዩኒቨርሲቲ በጁን 1946 ለክላይቭ ስቴፕልስ ሉዊስ የክብር የሥነ መለኮት ዶክተር ማዕረግ ሰጠ»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://university-collections.wp.st-andrews.ac.uk/?p=11658።

11 “A.W. Tozer & Wheaton College,” Wheaton College Special Collections፣ ፌብሩዋሪ 27 ቀን 2012 እ.ኤ.አ.፦ “Wheaton College honored Tozer with an honorary doctorate (LLD) in 1950” («ዊተን ኮሌጅ በ1950 ቶዘርን በክብር ዶክትሬት (LLD) አከበረ»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፤ “Houghton College bestowed the honorary LLD two years later” («ሃውተን ኮሌጅ ከሁለት ዓመት በኋላ የክብር LLD ሰጠ»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ https://lib-scblog3.wheaton.edu/?p=5051።

12 University of Hong Kong፣ Honorary Graduates፣ “The Reverend Mother Teresa”፦ “Doctor of Social Sciences *honoris causa*” («የማኅበራዊ ሳይንስ ዶክተር *honoris causa*»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ)፣ 146th Congregation፣ 1993 እ.ኤ.አ.፣ https://www4.hku.hk/hongrads/graduates/m-c-o-m-o-b-e-hon-d-d-hon-dr-med-mary-bojaxhiu-teresa-the-reverend-mother-teresa። እንዲሁም፦ *Duke of Edinburgh Is Installed as Chancellor of the University*፣ Anglia Television፣ 1977 እ.ኤ.አ.፣ East Anglian Film Archive፣ ካታሎግ 207990፤ ፊልሙ እሳቸውን “receiving an honorary degree from the Duke that day” («በዚያ ቀን ከዱኩ የክብር ዲግሪ ሲቀበሉ»፣ ከእንግሊዝኛ ጽሑፍ የተተረጎመ) ያሳያል፣ https://eafa.org.uk/work/?id=894726።

Amharic Scripture quotations: copyright © 1962, 2003 United Bible Societies. Revised Amharic Bible in XML (2003). Printed version by United Bible Societies (C)1962. E-Text in transliterated ASCII format by Lapsley/Brooks Foundation 1994. Unicode UTF-8 transformation and XML-tagging by Dirk Röckmann 2003 (www.nt-text.net). With kind permission of the Bible Society of Ethiopia. Every non-commercial work using this data in any form must fully include this copyright statement! Every commercial use of parts or the complete data in any form needs written permission of the Bible Society of Ethiopia!